

УДК 336.77

В.П. Кравченко, доц., канд. екон. наук, В.С. Усач, студ. гр. ФК14-М
Кіровоградський національний технічний університет

Проблемні аспекти управління кредитним портфелем в банківській системі

У статті розглядаються проблемні аспекти організації та управління кредитним портфелем в банківській системі. Проведено аналіз кредитного портфеля в банківській системі. Визначено фактори які негативно впливають на якість кредитного портфеля в умовах нестабільної економіки.

якість кредитних портфелів банків, збитки функціонуючих банків

Актуальність теми. В сучасних умовах систему управління кредитним портфелем в системі банків слід вважати недостатньо ефективною, оскільки вона не повністю задовольняє потреби економіки з банківського кредитування. Це пов'язано з тим, що банківська система працює в мовах фінансової кризи, нестійкого правового і економічного середовища.

Загалом, зниження обороту та обсягів виробництва основних галузей, ведення бойових дій на сході України, а також зниження реальних доходів населення за високої девальвації національної валюти можуть в подальшому призвести до виникнення труднощів з обслуговування позичальниками кредитних зобов'язань (особливо валютних), що, в свою чергу, негативно відобразиться як на ліквідності, так і на капіталізації банківських установ. Вищезазначені фактори спричинили неспроможність багатьох позичальників вчасно виконувати взяті кредитні зобов'язання, що, в свою чергу, сприяло зростанню обсягу простроченої заборгованості. Тому на сучасному етапі актуальним залишається питання перегляду системи управління кредитним портфелем, а саме забезпечення належної ефективності кредитної діяльності при мінімально можливих рівнях ризиків. Банки за своїм призначенням мають бути одним із найбільш надійних інститутів суспільства, основою стабільності економічної системи держави.

За оцінками сучасних науковців спостерігається недостатність практичних розробок питань з управління кредитним портфелем, що визначає доцільність дослідження даної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні й методичні аспекти менеджменту кредитного портфелю відображені в роботах провідних вітчизняних вчених у галузі банківської справи, теорії кредиту, банківського управління, аналізу кредитного ризику та кредитного портфеля, теорії економічного ризику: А. Герасимовича, О. Головка, О. Васюренко, А. Мещерякова, А. Мороза, І. Парасій-Вергуненко, Л. Примостки, М. Савлука, П. Чуба та ін. Серед відомих західних авторів, які займалися проблемами сучасної портфельної теорії, банківського менеджменту необхідно відзначити П. Роуза, Дж. Сінкі, Дж. Маршалла та ін. Однак їх теоретичні досягнення і прикладні розробки не повною мірою відповідають специфічним умовам сучасного стану банківської системи в умовах фінансової кризи.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження факторів які впливають на якість формування банківського кредитного портфеля в умовах нестабільної економіки.

Виклад основного матеріалу. Кредитна діяльність банків характеризується підвищеною ризикованістю порівняно з іншими видами діяльності. Недостатність надійних, платоспроможних позичальників і відсутність стабільної правової бази забезпечення прав кредитора є тими негативними факторами, що зумовлюють підвищений рівень ризиків банків при формуванні ними своїх кредитних портфелів.

Аналізуючи стан кредитного портфелю в слід визнати що основними проблемами банківського сектору України протягом 2014 року були значний вплив ресурсів з банківської системи, погіршення якості кредитних портфелів банків та збиткова діяльність. Зростання основних показників діяльності банківського сектору за підсумками 2014 року відбулося лише за рахунок курсової переоцінки активів та зобов'язань банків через зниження курсу гривні до основних іноземних валют.

Концентрація загальних активів, капіталу та зобов'язань за групами банків розглянуто у (табл. 1) [1].

Таблиця 1 – Концентрація загальних активів, капіталу та зобов'язань за групами банків у %

Група	Загальні активи		Зобов'язання		Капітал	
	01.01.15	01.01.14	01.01.15	01.01.14	01.01.15	01.01.14
Група I	73.3	64.9	72.8	65.3	74.5	58.4
Група II	14.3	17.4	15.0	16.5	10.2	22.0
Група III	7.3	7.8	7.4	8.4	6.9	6.7
Група IV	5.1	9.9	4.8	9.8	8.4	12.9

За даними щорічного групування банків за розміром активів у 2014 році до I групи віднесено 15 банків, до II групи – 20 банків, до III групи – 23 банки та до IV групи – 122 банки.

У 2014 році тривав процес концентрації активів, капіталу та зобов'язань у банках I групи, де на 01.01.2015 було сконцентровано 73.3% загальних активів банків України, 74.5% капіталу та 72.8% загального обсягу зобов'язань.

За 2014 рік загальні активи банків України (не скориговані на резерви під активні операції) у гривневому еквіваленті зросли на 8.0% (за 2013 рік – на 11.1%) – до 1 520.8 млрд. грн. за рахунок зростання активів в іноземній валюті на 32.7%. Питома вага активів в іноземній валюті в загальних активах збільшилася до 44.7% на 01.01.2015 порівняно з 36.4% на 01.01.2014. Водночас загальні активи в національній валюті скоротились на 6.2% (на 55.5 млрд. грн.) – до 840.6 млрд. грн.

Основною складовою зростання заборгованості за кредитами протягом року були кредити, надані суб'єктам господарювання та небанківським фінансовим установам. Їхні залишки збільшилися за рік на 14.7% (на 103.1 млрд. грн.) – до 802.6 млрд. грн. Зростання загального обсягу кредитів, наданих в економіку, відбулося за рахунок збільшення кредитів в іноземній валюті, викликане зміною обмінного курсу гривні. Їхній обсяг збільшився на 58.4% (на 142.1 млрд. грн.) – до 385.3 млрд. грн., а обсяг кредитів, наданих у національній валюті, скоротився на 8.5% (на 39.0 млрд. грн.) – до 417.3 млрд. грн.

Серед кредитів, наданих фізичним особам, залишки кредитної заборгованості в національній валюті скоротилися на 11.9% (або на 13.6 млрд. грн.) – до 101.2 млрд. грн. Водночас в цілому

спостерігалось зростання кредитів фізичних осіб на 6.7% (або на 11.3 млрд. грн.) – до 179.0 млрд. грн.

У 2014 році в позичальників виникли значні труднощі з обслуговуванням кредитів, що суттєво посилило ризиковість банківського бізнесу. Частка негативно класифікованої заборгованості в загальному обсязі кредитної заборгованості банків за рік зросла з 12.9 до 19.0%. Зокрема прострочена заборгованість за наданими кредитами збільшилась на 92.5% (на 65.3 млрд. грн.) – до 135.9 млрд. грн. (13.5% від загального обсягу кредитів).

За підсумками 2014 року чисті активи банківської системи України збільшилися на 3.03% (38757 млн. грн.) та станом на 01.01.2015 р. складають 1316,85 млрд. грн.

Обмежені можливості кредитування (через значні ризики реального сектору) спонукали банки нарощувати вкладення в цінні папери, обсяг яких збільшився на 22.2% (на 30.6 млрд. грн.) – до 168.9 млрд. грн.

На фоні стриманого кредитування кошти на кореспондентських рахунках, що відкриті в інших банках, збільшилися за рік на 27.7% – до 99.8 млрд. грн.

Загалом, збільшення обсягу клієнтського кредитного портфеля впродовж 2014 року відбувалось в зв'язку з суттєвою девальвацією національної валюти, що, в свою чергу, відобразилось на збільшенні кредитних залишків в гривневому еквіваленті.

Втім, зважаючи на значну девальвацію національної валюти, частка валютних кредитів в загальному клієнтському кредитному портфелі залишається значною та складає 46,47%.

Близько 1/5 валютних кредитів були надані населенню (в т.ч. значна частка валютних кредитів була надана ще в 2007-2009 рр. на придбання, будівництво нерухомості).

Протягом 2014 року валютний клієнтський портфель (в доларовому еквіваленті) зменшився на більше, ніж на 1/3 (11440 млн. грн.). Частка коштів, залучених в іноземній валюті, в сукупному клієнтському портфелі є значною та складає 45,57%.

З огляду на ліквідацію окремих банківських установ та збиткову діяльність, обсяг власного капіталу банків протягом 2014 року зменшився на 44,58 млрд. грн. та станом на 01.01.2015 р. складає 148023 млн. грн.

Протягом I кварталу 2015 року обсяг клієнтського кредитного портфеля збільшився на 14,8% (148981 тис. грн.), що обумовлено суттєвою девальвацією національної валюти. Станом на 01.04.2015 р. обсяг клієнтського кредитного портфеля складає 1155,34 млрд. грн.

Так збитки функціонуючих банків у першому кварталі 2015 склали 16,2 млрд. грн. В цілому, з початку року банки України зазнали значних збитків (80,9 млрд грн), 80% з них були сформовані неплатоспроможними банками, в яких діють введені Фондом гарантування вкладів фізичних осіб тимчасові адміністрації» [2].

Такий рівень збитковості сміливо можна назвати рекордним. Для порівняння: у 2009 році банками було зафіксовано 38,4 млрд грн збитків, у 2010 – 13 млрд грн, в 2011 – 7 млрд грн, а за весь 2014 революційний рік збитки банків досягли позначки у 52,9 млрд гривень.

Крім рекордних збитків, скоротилася і кількість діючих банків. Так, за три місяці в Україні стало на 25 фінустанов менше і залишилося 133 діючих банки, на третину з яких припадає 18,8 млрд грн збитків.

Протягом 2014 року як з боку суб'єктів господарювання, так і з боку населення активно вилучались строкові кошти, в той час як залишки коштів на поточних рахунках збільшувались. Причинами вилучення строкового ресурсу з боку суб'єктів господарської діяльності є економічна та політична нестабільність в державі, що зумовила виникнення фінансових труднощів, а також обмеженість доступу до кредитних ресурсів. Таким чином, підприємства змушені були вилучати власні депозити для фінансування поточної діяльності. У випадку ж з фізичними особами – вилучення строкових депозитів відбувалась на фоні зниження реальних доходів населення за одночасного підвищення рівня інфляції, а також зростання недовіри до банківської системи. Загалом, зниження реального обсягу середньої з/п склало 13,6% в грудні 2014 року по відношенню до аналогічного місяця 2013 року, в той самий час інфляція зросла до 24,9% з початку року, що, в свою чергу, збільшує витрати на споживання.

Обсяг кредитів, наданих підприємствам торгівлі в національній валюті протягом 2014 року зменшився на 17,58% (35223 млн. грн.), що, в свою чергу, зумовлено складною економічною ситуацією у країні (в т.ч. зменшення платоспроможного попиту та реальних

доходів населення, що змушує громадян менше витратити та орієнтацією підприємств торгівлі переважно на імпорт в умовах девальвації національної валюти, що, в свою чергу, зумовило подорожчання товарів). При цьому, обсяг валютних кредитів збільшився, що загалом пов'язано з девальвацією національної валюти.

Станом на початок січня 2015 року, середнє значення відсоткової ставки за кредитами, наданими суб'єктам господарювання, складало 18,3% в національній валюті та 8,3% в іноземній валюті (16,3% та 8,2% відповідно на початку січня 2014 року).

При цьому, зважаючи на високу конкуренцію за ресурсну базу, що зумовлює збільшення відсоткових ставок, а також зростання облікової ставки НБУ, вартість кредитного ресурсу залишатиметься високою.

Роздрібний клієнтський кредитний портфель протягом 2014 року збільшився на 6,72% (11267 млн. грн.) та станом на 01 січня 2015 року складав 179040 млн. грн.

Збільшення обсягу роздрібногo клієнтського кредитного портфеля відбулось внаслідок значної девальвації національної валюти, в результаті чого балансова вартість залишків за кредитами значно зросла. При цьому, обсяги роздрібногo кредитування в національній валюті та іноземній (в доларовому еквіваленті) значно скоротились.

Обсяг іпотечних кредитів, наданих фізичним особам протягом 2014 року, збільшився на 1/3 (15886 млн. грн.), що зумовлено виключно девальвацією національної валюти. При цьому, обсяги іпотечного кредитування в національній валюті з початку року зменшилися.

Незважаючи на зменшення обсягу валютних кредитів (в доларовому еквіваленті), внаслідок суттєвої девальвації гривні з початку 2014 року, частка валютних кредитів залишається суттєвою (51,6%). При цьому, близько 1/5 валютних кредитів були надані населенню (в тому числі значна частка валютних кредитів була надана ще в 2008-2009 рр. на придбання і будівництво нерухомості).

З огляду на девальвацію національної валюти та враховуючи суттєву частку валютних кредитів в клієнтському кредитному портфелі банків, обсяг простроченої заборгованості протягом I

кварталу 2015 року збільшився на 46,27% (62860 млн. грн.) та станом на 01.04. 2015 р. складає 198 718 млн. грн., що відповідає 17,2% клієнтського кредитного портфеля.

Висновки. Підсумовуючи проведений аналіз кредитного портфеля в банківській системі можна визначити основні фактори які негативно вплинули на його якість:

- Кредитна активність банківських установ впродовж 2014 року залишалася низькою, що обумовлено скороченням ресурсної бази, погіршенням кредитоспроможності позичальників та високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку, що, в свою чергу, змушувало банківські установи більш прискіпливо відноситись до фінансового стану потенційних позичальників або й взагалі призупинити на деякий час кредитування.

- Обсяг неробочих кредитів є значно вищим, тому банківські установи намагалися максимально реструктуризувати наявну проблемну заборгованість. Відбувалося подальше доформування резервів під сумнівні кредити. Разом з тим, суттєве доформування резервів під активні операції значною мірою негативно вплинуло на рівень капіталізації банківських установ, що, в свою чергу, вимагало від їх власників додаткових фінансових вливань для підтримки бізнесу.

- Низькі темпи розвитку іпотечного кредитування, обумовлені доволі низькими темпами відновлення будівельної галузі, обмеженість довгострокового ресурсу, а також достатньо низьким платоспроможним попитом населення на довгострокове кредитування.

- На фоні зниження реальних доходів населення за одночасного підвищення рівня інфляції, а також зростання недовіри до банківської системи відбувалось вилучення строкових депозитів, що вплинуло на обмеженість доступу до кредитних ресурсів.

- Суттєва девальвація національної валюти збільшила обсяг клієнтського кредитного портфеля, в результаті чого балансова вартість залишків за кредитами значно зросла.

- Обмежені можливості кредитування (через значні ризики реального сектору) спонукали банки нарощувати вкладення в цінні папери.

Список літератури

1. Аналітичний огляд банківської системи України 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу urik.com.ua/documents/research/bank...4_kv_2014.pdf
2. Дані фінансової звітності банків України 2014 р [Електронний ресурс]. — Режим доступу http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097

Одержано 21.12.15

УДК 82/821

В.А.Маяр, м. Кіровоград

Теорія фізичного вакууму

Стаття відображає точку зору на проблему фізичного вакууму та стан енергії у вакуумі, а, відповідно, і її дію в матеріальному світі.

фізичний вакуум, енергія, відстань, крапка, нескінченність

Перш, чим розпочати висловлювати свою точку зору на проблему фізичного вакууму, необхідно зазначити, що фізичний вакуум суттєво відрізняється від того, що існує в нашому просторі. Фізичний вакуум, в моєму розумінні, позбавлений будь-яких сил, випромінювань, полів чи часточок матерії, які відтворюють рух, а, отже, забруднюють його. Це як дистильована вода в ємкості, що відрізняється від води в океані, забрудненої солями, мулом, рослинами, рибами і іншими істотами, що суттєво змінюють її характеристики як фізичні, так і хімічні.

Я не маю можливості ознайомитись з усіма теоріями фізичного вакууму, а ті, що я ознайомився, більше виражають реальний вакуум нашого простору, а не фізичний, що дає мені підставу оприлюднити і свою думку. Вона напрочуд проста, але дає можливість пояснити деякі із феноменів життя, які ми поки що називаємо містикою. Її підтвердження ми знаходимо в «Книзі Велеса», ведичній літературі, Біблії і навіть у сучасній мові.